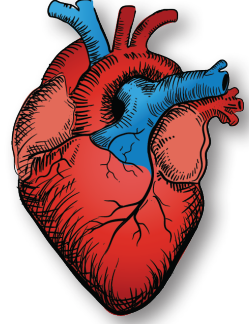

BÖLÜM 16

PERİFERİK VASKÜLER HASTALIKLAR VE HEMŞİRELİK YÖNETİMİ

Gülcan BAKAN¹

GİRİŞ

Periferik damar hastalıkları arter hastalıkları, ven hastalıkları ve lenf hastalıkları olmak üzere üç başlık altında incelenmektedir.¹⁻³

A.Periferik Arter Hastalıkları

- 1) Arteriosklerozis Obliterans (Kronik Arteriyel Oklüzif Hastalık)
- 2) Arteriyel Emboli ve Arteriyel Tromboz
- 3) Raynaud Fenomeni
- 4) Buerger Hastalığı (Tromboanjitis Obliterans)

B.Venöz Hastalıklar

- 1) Venöz Tromboz, Derin Ven Trombozu
Tromboflebit ve Flebetromboz
- 2) Varis
- 3) Venöz Staz Ülserleri

¹ Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi, gbakan@pau.edu.tr

Rahatlığı için önerileri yerine getiriyor olmalı Ayak parmaklarının rahat ettiği deri ayakkabılar giyiyor olmalı Ayak kuruduğu için lanolinli losyonlar kullanıyor olmalı. Parmak aralarına krem sürmemesi gerektiğini biliyor ve sürmüyor olmalı Ayak terlemesi için parmak aralarına yün yastıkları kullanıyor olmalı ve her gün pudra sürüyor olmalı	*	
Kan damarlarının baskılanma riskini önleyecek yetenekte olmalı Ayak ya da dizlerdeki damarları baskılayacak (örneğin; diz, uyluk yüksekliğinde çorap giymesi) uygulamalardan kaçınıyor olmalı Bacak bacak üstüne atılmaktan kaçınıyor olmalı Nikotin vazospazm ve vazokonstrüksiyona yol açtığı için, nikotin kullanmayı bırakmış olmalı Dolaşımı uyarmak için düzenli egzersiz programı uyguluyor olmalı	*	
Hangi durumlarda hekime başvuracağını biliyor olmalı Ekstremitelerde abrazyon, kabarcık, atlet ayağı ya da ağrı olduğunda hekime başvuruyor olmalı Reçete edilmeyen ilaçları ayağı/bacağına sürmüyor olmalı Hekime sormadan; iyot, alkol, nasır çıkarıcı bileşik vb. kullanmıyor olmalı	*	*

KAYNAKLAR

- DeWit, SC. Stromberg, HK. Dallred, CV. (2017). Care of patients with hypertension and periferik vascular disease. DeWit, SC. Stromberg, HK. Dallred, CV. (Ed.), *Medical-Surgical Nursing Concept and Practice* in (3rd ed.pp., 710–56). Missouri: Elsevier
- Erzengin, F. Büyüköztürk, K. (2007). Periferik damar hastalıkları. Büyüköztürk K. (Ed.), *İç Hastalıkları* içinde (s. 2174–201). İstanbul: Nobel Matbaacılık
- Day, K. (2020). Vascular Disorders. Harding, MM. Kwong, J. Roberts, D. Hagler, D. Reinisch, C. (Ed.), *Lewis's Medical-Surgical Nursing Assessment and Management of Clinical Problems* in (11th ed. pp., 798–826). Missouri: Elsevier
- Conte, SM. Vale, PR. Peripheral Arterial Disease. *Hear Lung Circ.* 2018;27(4):427–32. doi.org/10.1016/j.hlc.2017.10.014
- Barralough, JY. Harmer, JA. Yu, J. et al. Why Are We Forgetting Patients With Peripheral Arterial Disease?. *Hear Lung Circ.* 2021;30(7):939–42. doi.org/10.1016/j.hlc.2021.04.009
- Tendera, M. Aboyans, V. Bartelink, M. et al. ESC Periferik atardamar hastalıklarının tanı ve tedavi kılavuzları. *Türk Kardiyol Dern Arş.* 2012;Suppl(1):5–60.
- Frank, U, Nikol S, Belch J. Guideline on peripheral arterial disease. *Eur J Vasc Med.* 2019;48(102).
- Demir Korkmaz, F. (2017). Vasküler hastalıklar ve periferik dolaşım bozuklukları. Karadokovan, A, Aslan, FE. (Ed.), *Dahili ve Cerrahi Hastalıklarda Bakım.* (4. basım. s. 513–46). Ankara: Akademisyen Kitabevi
- Aboyans, V. Ricco, JB. Bartelink, MLEL. et al. 2017 ESC Guidelines on the Diagnosis and Treatment of Peripheral Arterial Diseases, in collaboration with the European Society for Vascular Surgery (ESVS). *Eur Heart J.* 2018;39(9):763–816.
- NICE guideline. (2012). *Peripheral arterial disease: diagnosis and management.* National Institute for Health and Care Excellence. (20/07/2021 tarihinde <https://www.nice.org.uk/guidance/cg147> adresinden ulaşılmıştır).
- Crouse, JR. Tegeler, CH. (2003). Vasküler Hastalığın Tanısı. Crawford, MH. DiMarco, J. (Ed.), *Crawford Kardiyoloji* içinde (p. 9.1-10.12). İstanbul: AND Danışmanlık, Eğitim, Yayıncılık ve Organizasyon Ltd. Şti

12. Mahamneed, AA, Bartholomew, JR. (2008). Periferik damar hastalıkları. Topol, EJ, Califf, RM, Prystowsky, EN. (Çev. Ed.), *Textbook of cardiovascular medicine* içinde (s. 1531–68). İstanbul: Güneş Tıp Kitabevleri
13. Cantwell-Gab, K. (2008). No Title Assessment and management of patients with vascular disorders and problems of pipheral circulation. Smeltzer, S, Bare, B, Hinkle, J. (Ed.), *Textbook of medical-surgical nursing* in (pp. 974–1019). Philedelphia: Lippincott Williams & Wilkins
14. Bozkurt, K. (2021). *Periferik arter ve ven hastalıkları ulusal tedavi kılavuzu 2021*. İstanbul: Türk Kalp Damar Cerrahisi Derneği Ulusal Vasküler ve Endovasküler Cerrahi Derneği Fleboloji Derneği
15. Muir, RL. Peripheral arterial disease: Pathophysiology, risk factors, diagnosis, treatment, and prevention. *J Vasc Nurs.* 2009;27(2):26–30. doi.org/10.1016/j.jvn.2009.03.001
16. Minar, E, Schillinger, M. (2013). *Peripheral vascular disease: Basic and clinical perspectives*. London: Future Medicine Ltd
17. Altın, AT, Erol, Ç. (2017). Ekstremitelerin vasküler hastalıkları. İliçin, G, Biberoğlu, K, Süleymanlar, G, Ünal, S. (Ed.), *İç Hastalıkları Özet Kitabı* içinde (pp. 236–46). Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri
18. Akdemir, N, Birol, L. (2020). *İç Hastalıkları Hemşireliği*. (5.basım). Ankara: Akademisyen Kitabevi
19. Kohlman-Trigoboff, D. Update: Diagnosis and Management of Peripheral Arterial Disease. *J Nurse Pract.* 2019;15(1):87–95. doi.org/10.1016/j.nurpra.2018.09.008
20. Gerhard-Herman, MD, Gorn HL, Barrett, C. et al. 2016 AHA/ACC guideline on the management of patients with lower extremity peripheral artery disease: Executive Summary: A report of the American college of cardiology/American Heart Association task force on clinical practice guidelines. *Circulation*, 2016;135(12):686–725.
21. Almahameed, A. Peripheral arterial disease: Recognition and medical management. *Cleve Clin J Med.* 2006;73(7):621–35.
22. Tran, B. Assessment and management of peripheral arterial disease: What every cardiologist should know. *Heart*, 2021;1–9.
23. Olson, K, Bowden, T. (2014). Nursing care of conditions related to the circulatory system. Brady, A-M, McCabe, C, McCann, M. (Ed.), *Fundamentals of Medical-Surgical Nursing: A Systems Approach* in (p. 210–39). UK: John Wiley & Sons, Ltd
24. McCallum, M, Cooper, B, Matson, S. et al. Improving health behaviors in patients with peripheral arterial disease – A pilot study of supported self-management. *J Vasc Nurs.* 2021;39(1):11–6. doi.org/10.1016/j.jvn.2020.10.001
25. Uncu, S, İncazlı, SB, Kızıl, G. et al. (2017). *Hemşirelik Bakım Standartları II*. (1. basım). İzmir: Akademisyen Kitabevi
26. Demir, M, Erdemli, B, Kurtoğlu, M. et al. (2010). *Ulusal venöz tromboembolizm profilaksi ve tedavi kılavuzu - 2010*. İstanbul: Diasan Basım Form Matbaacılık San
27. Birol, L. (2016). *Hemşirelik süreci*. Ankara: Akademisyen Kitabevi
28. Canbaz, S. (2004). Lenfatik sistem ve hastalıkları. Duran, E. (Ed.), *Kalp ve damar cerrahisi* (pp. 897–909). İstanbul: Çapa tıp kitabevi

29. Yetkin, U. Gürbüz, A. Current Approach To Raynaud ' S Phenomenon. *Türk göğüs kalp damar cer derg.* 2002;10:56–62.
30. Herrick, AL. Raynaud's phenomenon. *J Scleroderma Relat Disord.* 2019;4(2):89–101.
31. Bakst, R. Merola, JF. Franks, AG. Sanchez, M. Raynaud's phenomenon: Pathogenesis and management. *J Am Acad Dermatol.* 2008;59(4):633–53.
32. Ergül, Y. Nişli, K. Dindar, A. Aydoğın, Ü. Primer Raynaud Sendromunda Akut Vasküler Komplasyonlar ve Tedavisi. *Çocuk Dergisi,* 2009;9(3):131–4.
33. Ruaro, B. Smith, V. Sulli, A. et al. Innovations in the assessment of primary and secondary Raynaud's phenomenon. *Front Pharmacol.* 2019;10(360):1–8.
34. Fardoun, MM. Nassif, J. Issa, K. et al. Raynaud's phenomenon: A brief review of the underlying mechanisms. *Front Pharmacol.* 2016;7(438):1–13.
35. Saigal, R. Kansal, A. Mittal, M. et al. Raynaud's Phenomenon. *J Assoc Physicians India,* 2010;58:309–13. doi.org/10.1016/B978-1-4557-5304-8.00122-9
36. Gayraud, M. Raynaud's Phenomenon. *Jt Bone Spine,* 2007;74(1):1–8. doi.org/10.1016/B978-1-4557-5304-8.00122-9
37. Carpenito-Moyet, L. (2012). *Hemşirelik Tanıları El Kitabı.* Erdemir, F. (Çev. Ed.), İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri
38. Rivera-Chavarría, IJ. Brenes-Gutiérrez, JD. Thromboangiitis obliterans (Buerger's disease). *Ann Med Surg.* 2016;7:79–82.
39. Barlas, S. (2004). Tromboangiitis obliterans (Burger hastalığı). Duran, E (Ed.), *Kalp ve damar cerrahisi* içinde (s. 779–97). İstanbul: Çapa tıp kitabevi
40. Demir Korkmaz, F. Çullu, M. Venöz tromboembolizm ve hemşirelik bakımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Derg.* 2015;31(1):62–82.
41. Tapson, V, Becker, R. (2008). Periferik damar hastalıkları. Topol, E. Califf, R. Prystowsky, E. (Çev. Ed.), *Textbook of cardiovascular medicine* (s. 1569–1583), İstanbul: Güneş Tıp Kitabevleri
42. Kaptan, G. Özden, D. (2012). *Teoriden uygulamaya temel iç hastalıkları hemşireliği kavram ve kuramlar.* İstanbul: İstanbul tıp kitabevi
43. Nambi, V. Barholomev, J. (2007). Venöz tromboembolizm ve hiperkoagülabilite durumları. Yavuz, B. Aytemir, K. (Çev. Ed.), *Kardiyovasküler hastalıklar el kitabı* içinde (s. 345–53). Ankara: Güneş tıp kitabevleri
44. Bilkay, Ö. Çağırıcı, U. Engin, Ç. (2004). Derin ven trombozu ve pulmoner tromboemboli. Duran, E. (Ed.), *Kalp ve damar cerrahisi* içinde (s. 863–78). İstanbul: Çapa tıp kitabevi
45. Yılmaz, S. Venöz Yetmezlik ve Varis Tedavisinde Güncel Yaklaşımlar. *Klin Gelişim.* 2010;23(2):57–62.
46. Erkal-İlhan, S. (2007). Kronik periferik arter tıkanıklığı. Kronik periferik venöz yetmezlik. Albayrak, N. Erkal-İlhan, S. Ançel, G. (Ed.), *Hemşirelik bakım planları (Dahiliye-cerrahi hemşireliği ve psiko-sosyal boyut)* içinde (p. 764–74). Ankara: Birlik Matbaası